

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות ב"מ ג: ד. ק"ו דר' חייא קמייתא

Page 1 of 4 – YIJE 5773 – Set 7

- 1 חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב
- 2 תאמר בפיו שאינו בהכחשה והזמה. פי' שאם הודה על עצמו הוא חייב אפילו באו עדים והזימוהו או הכחישוהו הרי
3 הוא חייב ואפילו חזר ואמר נזכרתי שהוא כדברי העדים, כיון דאודי אודי, והודאת בעל דין חשובה יותר מעדים,
4 ומאי דאמרין בכל דוכתא הודאת בעל דין כמאה עדים לאו דוקא, דא"כ כי איכא עדים דמכחישים ליה נימא דתרי
5 כמאה ומאה כתרי, אלא גוזמא נקטינן הודאת בעל דין חשובה בכל מקום ואפי' במקום עדים, כמאה עדים במקום
6 שאין שם עדים, או שאין שם אלא עד אחד כנגדם.
- 7 חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב
- 8 מה לפיו שכן מחייבו קרבן. תמהני והלא אף עדים מחייבין אותו קרבן בשאינו מכחישן ופיו בשאין עדים מכחישין
9 הוא שמחייבו אבל במכחישין אותו לא משמע, ושמה נלמוד מכאן דבר זה שפיו מחייבו ואפי' בשמכחישים אותו
10 לרבנן ולר' מאיר עדים ולא פיו, ושמה אף לרבי מאיר פיו ועדים שוים שניהם מחייבין אותו ושניהם אין פוטרינן אותו,
11 ועוד יש לפרש דה"ק מצינו שאין עדים יכולין לחייבו קרבן כגון באומר לא אכלתי ופיו מחייבו בהודאה וה"ה
12 לשתיקה, אלא כיון דפיו עדיף הכא מעדים קאמרין הכי.
- 13 חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב
- 14 הא דאמרין מה לפיו שכן מחייבו אשם ואמרין נמי אשם היינו קרבן. קשיא לן והא לרבנן נמי שני עדים בשאינו
15 מכחישן מחייבין אותו קרבן ואעפ"כ אין מחייבין אותו אשם, דבאשם והתודה כתיב וההודאה היא המחייבתו והיאך
16 נחייבו בלא הודאה ואפילו יבא אליהו ויאמר, והא לא דמי כלל לאכילת חלב וכיוצא בה דמשעת אכילה נתחייב
17 ועדים גלויי מילתא הוא דקא עבדי אבל אשם אין חיובו כלל אלא משעת הודאה שלו וכדאיתא בב"ק (ק"ח ב')
18 ובשבועות (מ"ט א'), וי"ל לר' מאיר ק"ו שלו עושה עדים יותר מהודאה בכל מקום.
- 19 קצות החושן סימן לד ס"ק ד
- 20 (ד) שכר להעיד. בתשובת מוהר"ן נ' לב נסתפק אם נוטל שכר להעיד פסול מדרבנן או מן התורה, והביאו לספק
21 הזה הספק האחר שנסתפק שם נוגע דפסול אם הוא משום דחשדינן ליה למשקר בשביל הנאתו א"כ נוטל שכר
22 להעיד נמי פסול מן התורה משום דחיישינן לשקר, ואי נימא פסול נוגע הוא משום דאדם קרוב הוא אצל עצמו אבל
23 לא חיישינן למשקר א"כ נוטל שכר להעיד כשר מן התורה, וע"ש דבריו הנחמדים בתשובותיו דף נ' ע"ב (ספר א' סי'
24 י"ט).
- 25 ולענ"ד נראה כלשונו האחרון דנוטל שכר כשר להעיד מן התורה, וקצת ראייה לדבר מהא דתנן פרק נערה (כתובות)
26 דף מ"ו (ע"א) גבי מוציא שם רע ר' יהודא אומר אינו חייב עד שישכור עדים, מאי טעמא דר' יהודא אמר ר' אבהו
27 אתי שימה שימה, כתיב הכא (דברים כב, יד) ושם לה וכתוב התם (שמות כב, כד) לא תשימון עליו נשך, מה להלן
28 ממון אף כאן ממון. וכתוב בתריה ואם אמת היה הדבר והוציאו את הנערה וסקלוה, והרי נטלו שכר להעיד, דאע"ג
29 דאמת היה הדבר היינו שלא נתברר ע"י עדי הזמה דכתיב ופרשו את השמלה לברר ע"י הזמה, אבל אם אמת היה
30 הדבר עפ"י העדים דהיינו דליכא הזמה וסקלוה, אלמא אף על גב דכתיב ושם לה עלילות דברים דהיינו ששכרן
31 בממון אפ"ה עדותן כשר מן התורה.
- 32 וכיון דנוטל שכר כשר מן התורה ולא חשדינן למשקר בשביל הנאת ממון יעיד שקר, מעתה צריך ביאור בטעמא
33 דנוגע פסול מן התורה כיון דלא חיישינן למשקר בשביל הנאת ממון יעיד שקר. וז"ל התשובה שם במהר"ן נ' לב,
34 דאם נוגע פסול משום קרוב א"כ לחוב אמאי נאמן דהא קרוב פסול בין לזכות בין לחוב, והעלה שם דהא דכשר
35 לחוב היינו משום דאתינן עלה מתורת חיוב ומתורת מתנה, כיון דיכול אדם לחייב עצמו כשאינו חייב וזה שמודה
36 שחייב הוי כאילו אמר חייב אני לך מנה ויכול לחייב עצמו, וכמ"ש בעל התרומות (שער מ"ב ח"א סי' ט') וכו' ע"ש.

- 1 והנה לכאורה מאי דקשיא ליה בטעמא דקרוב אמאי נאמן לחוב היה אפשר לומר דאתינן עליה בתורת מגו דאי בעי
2 יהיב ניהליה במתנה וכדאיתא פרק עשרה יוחסין (קידושין עח, ב) ובפרק יש נוחלין (ב"ב קכז, ב) יכיר (דברים כא,
3 יז) דנאמן האב לומר זה בני בכורי, ופריך יכיר למה לי הא אי בעי יהיב ניהליה במתנה וע"ש. אלא דא"כ אילו היו
4 עדים כנגדו שאינו חייב דתו לא שייך מגו דהוי מגו במקום עדים, וגם גבי בני בכורי אילו היו עדים נגדו לא הוי מגו
5 וכמ"ש רשב"ם (ב"ב שם ד"ה למאי), והודאת בעל דין נאמן אפילו נגד עדים וא"כ ליכא למימר מדין מגו.
- 6 אלא דגם בטעמא דמוהר"י נ' לב קשה לי טובא, דהא באומר להד"מ ואח"כ באו עדים דאינו נאמן לומר פרעתי אף
7 על גב דעדים מעידים שפרע משום דהוא נאמן על עצמו יותר וכל האומר לא ליתי כאילו אומר לא פרעתי (שבועות
8 מא, ב), והתם ליכא למימר דהוא בתורת חיוב חדש דהא אדרבה הוא בא לפטור עצמו בטענת פרעתי. ועוד דהא
9 בחיוב חדש ודאי בעי אתם עדי ובלי אתם עדי לאו כלום הוא וכמ"ש בשו"ע סימן מ' (סעיף א'), ובמודה בחוב ישן
10 אשכחן דאפילו בלא אתם עדי והיכא דלא טען לא טענינן ליה השטאה וחייב לשלם וכדאיתא בסנהדרין פרק זה
11 בורר (כט, ב), וכן מבואר ברמב"ם (פ"ו מטוען ה"ח) וטור ושו"ע סימן פ"א (סעיף א - ג'). ועוד דאמרינן בריש פ"ק
12 דמציעא (ג, ב) לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ומה פיו שאינו מחייב ממון מחייבו שבועה [וכו'], ופריך
13 ופיו אינו מחייבו ממון והא הודאת בעל דין כמאה עדים, אלא מה (ל)פיו שאינו מחייבו קנס, ופריך מה לפיו שאינו
14 בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה. ואי נימא טעמא דפיו משום מתנה וחייב א"כ איך שייך
15 ביה הכחשה והזמה והא ודאי במתנה מצי יהיב, ומאי אולמיה דפיו יותר מעדים והא לענין נאמנות אדרבה עדים
16 נאמנין יותר מפיו. ועיין בנימוקי יוסף שם בפ"ק דמציעא (ב, א בדפי הרי"ף) וז"ל, מהא שמעינן דמי שהודה בב"ד
17 וחזר ואמר נזכרתי אעפ"י שעדים מעידים כדבריו אין משגיחין בו, דהא הכא ודאי בכה"ג עסקינן, דאי בעומד
18 בדיבוריה מאי אולמא דפיו מתנה הוא דקא יהיב ליה וכו' ע"ש, וא"כ גם אנו נאמר אם הוא בתורת מתנה וחייב מאי
19 אולמיה דפיו נגד עדים כיון דאינו אלא מטעם מתנה אבל לא בתורת נאמנות. ועוד מוכרע הוא הדבר מדין מודה
20 במקצת דחייבה התורה שבועה, ואילו היה כופר בכל בפני ב"ד אלא שאומר אעפ"י אני מחייב עצמי בפניכם
21 בחמשים זוז ודאי אין בזה חיוב שבועה, ועיקר חיוב שבועה במודה במקצת משום דהודה במקצת התביעה ומשום
22 הכי הטילה התורה השבועה על [ה]שאר, אבל אי נימא דאינו נאמן כלל אלא מתורת חיוב חדש אין בזה דין מודה
23 במקצת וזה ברור.
- 24 ולכן נראה דהא דנאמן אדם על עצמו אעפ"י שהוא קרוב אל עצמו היינו משום גזירת הכתוב שיהא אדם נאמן על
25 עצמו בכל הפסולין שיש בו. וכבר האיר עינינו מאור העולם רש"י בקידושין פרק האומר דף ס"ה (ע"ב) שם הודאת
26 בעל דין כמאה עדים ז"ל רש"י, דכתיב (שמות כב, ח) אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו ע"כ.
27 וא"כ כי היכי דהאמין התורה שני עדים על אחרים כן האמין התורה לכל אדם על עצמו אף על גב דהוא קרוב
28 לעצמו, דקרוב לא פסלה התורה אלא על אחרים אבל על עצמו נאמן, משא"כ לזכות דבא להעיד על אחרים משום
29 הכי אינו נאמן.
- 30 ובש"ך ריש סימן ל"ז (סק"א) נתחבט ג"כ בדבר הזה בטעמא דאדם נאמן על עצמו לחוב וז"ל, דהיכא דיש לו הנאה
31 ומקרי נוגע חשיב כקרוב אבל היכא דמעיד לחוב לאו נוגע הוא ולא חשיב כקרוב ע"ש. ולא אדע על מה נתחבטו
32 בפסול קרוב יותר משאר פסולי עדות דהא נהי דאינו קרוב לחוב מכל מקום אינו אלא עד אחד ותורה אמרה (דברים
33 יט, טו) על פי שני(ם) עדים יקום דבר. ועוד עבד ושפחה וגזלן נמי הודאת בעל דין כמאה עדים. אלא עיקר הטעם
34 הוא כמ"ש דהתורה לא פסלה אלו הפסולים אלא על אחרים אבל על עצמו האמינו תורה ונתן לו נאמנות כמאה
35 עדים וילפינן לה מדכתיב כי הוא זה וכמ"ש רש"י, וזה הוא ברירא דהך מלתא.
- 36 ומקצת שכתבו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא (כתובות כב, א) הוא ג"כ מתורת נדר, אבל ראיתי
37 במוהרי"ט ח"ג סימן א' (ד"ה ולא תימא) שדחה דבר זה וכתב דאם היה מתורת נדר הוי מהני ביה שאלה ע"ש. ולפי
38 דרכינו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מדין נאמנות, דכיון דהאמין התורה לכל אדם על עצמו א"כ בין
39 בממון בין באיסור לעולם נאמן על עצמו.

- 1 אלא דאכתי איכא למידק מנלן דהודאת בעל דין יותר מעדים, ואי משום דכתיב כי הוא זה, היינו היכא דליכא עדים
- 2 דמכחשי ליה ומשום מגו הוא דנאמן וכמ"ש דאי בעי יהיב ליה במתנה, אבל היכא דאיכא עדים דמכחשי ליה דלא
- 3 שייך מגו דהא מגו במקום עדים לא אמרינן (ב"ב לא, א) וא"כ מנלן דהוא נאמן. ואין לומר דהוא מסברא, דהא חזינן
- 4 מלשון רש"י דיליף לה מקרא דכתיב כי הוא זה. ועיין מ"ש בסיומן ל"ז סעיף י' (סק"ה) ובסיומן רמ"א סעיף א' (סק"א):
- 5 קצות החושן סימן א ס"ק ו
- 6 ועיין בפרק קמא דמציעא (ג, ב) דיליף העדאת עדים לחיוב שבועה קל וחומר מפיו ומה פיו שאינו מחייבו קנס
- 7 מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה, ואי נימא דפיו נמי מחייבו קנס אלא
- 8 דכשמודה בב"ד מומחין מיפטר משום מודה בקנס א"כ מאי אולמיהו דעדים הא פיו נמי מחייבו קנס היכא דלא
- 9 מיפטר משום מודה בקנס, והיכא דמיפטר משום מודה בקנס גם העדים שיבואו אח"כ לא מהני דהא מיפטר משום
- 10 מודה בקנס, וא"כ הא דפיו אין מחייבו קנס לאו משום קילותא דפיו לומר דאין סומכים על פיו במקום קנס אלא
- 11 אדרבא מהני ליה פיו לחייבו קנס במקום דאינו פוטר, אלא דפיו מילתא אחריתא גביה דפוטר נמי מקנס היכא דהוא
- 12 בפני ב"ד אפילו אתי עדים אח"כ, וא"כ עדים לא חמירי. ולכן נראה דפיו אינו מחייב קנס כלל אפילו במקום דלא
- 13 מיפטר משום מודה בקנס:
- 14 קצות החושן סימן לח
- 15 (ד) יראה לי דשנים שהעידו באחד שנתנסך יינו והוזמו חייבין העדים לשלם דמי היין ככל תורת עדים זוממים, ואף
- 16 על גב דבקרא כתיב (דברים יט, יט) כאשר זמם לעשות לאחיו והני אין מחייבין אותו כלל אלא על היין הוא דמעידין.
- 17 וראה מפרק קמא דסנהדרין (י, א) פלוני רבע שורו של פלוני נהרגין ומשלמין דמי שור לבעלים, אלמא אף דמסהדי
- 18 על השור ולא על בעל השור אפילו הכי משלמין דמי השור.
- 19 אלא שיש לעיין במ"ש הרמב"ם בפרק כ' מהלכות עדות (ה"ח ז"ל, העידו על שורו שהרג את הנפש והוזמו הרי הן
- 20 לוקין ואין משלמין את הכופר, ומשמע דאין העדים צריכין לשלם במה שרצו להפסיד שורו להורגו ולאוסרו בהנאה,
- 21 דאם היו משלמין בעד השור לא היו לוקין דהא בפירוש ריבתה התורה עדים זוממין לתשלומין ולא למלקות. ודין זה
- 22 דאין עדים זוממין משלמין את הכופר היא ברייתא בפ"ק דמכות (ב, ב) וליתא שם דלוקין, והרמב"ם הוסיף מדעתו
- 23 דלוקין. וצריך לומר דהרמב"ם איירי בגוונא דאין השור בסקילה ואפילו הכי משלם את הכופר וכמ"ש הרמב"ם בפרק
- 24 י' מנזקי ממון (ה"ט - י'):
- 25 (ה) עד המעיד לחייב שבועה ולא היה יכול לישבע משום שהיה חשוד או שטען איני יודע בענין דנתחייב לשלם
- 26 משום דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוזם, מי שייך ביה כאשר זמם. לכאורה משמע מדברי תוספות דשייך
- 27 בזה כאשר זמם עיין בפרק קמא דמציעא דף ד' (ע"א) בתוספות שם ד"ה עד אחד יוכיח ז"ל, כי מה שהעד אינו
- 28 משלם כשהוזם אינו חומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון ע"ש, ומשמע דהיכא דמחייבו ממון שייך ביה
- 29 כאשר זמם. אלא שלבי מהסס, דקרא כי כתיב כאשר זמם (דברים יט, יט) בשני עדים הוא דכתיב.
- 30 מיהו דיני דגרמי שייך גם בעד אחד, כגון שהלך בע"ד ואי אפשר למיהדר או שהוא בעצמו הודה ששקר העיד אין
- 31 לחלק בזה בין עד אחד לשנים. אמנם נראה גבי חשוד כיון דאין התובע נוטל עד שישבע לא הוי גורם דמי יימר
- 32 דמשתבע וכדאיתא פרק (כל הנשבעין) [שבועת העדות] (שבועות לב, ב) ועיין בש"ע סימן ר"צ סעיף כ', וגם בהשיב
- 33 איני יודע אין ההיזק בא לו ע"י העד ובשעת מעשה לא ברי היזקא דהא מצי טעין ברי, ואפילו כבר אמר איני יודע
- 34 מצי הדר אמר נזכרתי כדאיתא בשו"ע סימן ע"ה סעיף ט', ועיין מ"ש שם (סק"ז - ח):

משובב נתיבות סימן לח	1
[ב] ז"ל, ועיין בספר קצוה"ח כתב דעדים שהעידו שנתנסך יינו של ראובן והוזמו דחייבין לשלם מכאשר זמם כו'.	2
ולפענ"ד לא דמי, שלא שייך כאשר זמם רק בדבר שצריך להעיד בב"ד, כגון הריגת שור, אבל באיסורין אפילו	3
במקום דצריך ב' עדים מ"מ לא צריך הגדה בב"ד, כמש"ל סימן כ"ח ובספר חות דעת סימן צ"ט ע"ש, ובדבר שאין	4
צריך עדות בב"ד לא חדשה תורה דין דכאשר זמם, עכ"ל. והנה מה שכתב דבאיסורין אפילו ב' עדים לא בעי הגדה	5
בב"ד ומשו"ה ליתא בתורת הזמה. בתשובת הר"ן מבואר דאפילו ע"א באיסורין דאין צריך הגדה בב"ד, מ"מ כל זמן	6
שאינו מעיד בב"ד יכול לחזור בו ולומר מבודה אני, ע"ש סימן מ"ז, ועיין מה שכתבתי בספר שב שמעתא ש"ו פ"ג	7
בשם התוספתא. ומבואר שם, דכל שהגידו חוץ לב"ד יכולים לחזור בהם ולומר מבודין היינו, ואם נחקרה עדותן	8
בב"ד, אמרינן בהו כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. הרי דשייך בהו הגדה בב"ד. ואם נאמר שהעדוה שייכת גם	9
לבעל הממון, יתחייבו מכאשר זמם כמו פלוני רבע שורו של פלוני כמו שכתבתי שם. ומשנה ערוכה ריש מכות,	10
מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה דשייך ביה הזמה, ובכתובות דף כ"ו [ע"א] מבואר דבעי הגדה בב"ד, והתם	11
איסורא הוא דאיכא. אמנם לפי מה שכתבתי בשב שמעתתא ש"ו פ"ט בשם תוס' רי"ד, דבן גרושה או בן חלוצה	12
ה"ל כמו דבר שבערוה, ניחא, דבדבר שבערוה מודה הרהמ"ח בסימן כ"ח דבעינן הגדה בב"ד. אלא לפי מה	13
שכתבתי שם בשב שמעתתא דהרמב"ם ס"ל דלא הוי כדבר שבערוה, ואפ"ה בעי בב"ד ואית ביה דין הזמה, אי לאו	14
דכתיב לו ולא לזרעו, מוכח דגם באיסורין שייך דין הזמה. ועיקר דבריו דבאיסורין אף במקום דצריך ב' עדים מ"מ	15
לא צריך הגדה בב"ד, דבר זה אינו מתקבל על הדעת, כי מה שכתב בסימן כ"ח בשם פני יהושע גיטין דף כ"ט	16
[ע"א], התם אתי עלה משום חומר שהחמרת עליה בסופה. ועוד דפני יהושע כתב שם לענין גיטין, ובגיטין ודאי לא	17
מהני עד מפי עד כמו בקדושין. ואם כדברי הרהמ"ח שם סימן כ"ח משום דעדיין לא הוי גמר גיטא, וכה"ג גבי ממון	18
נמי מהני, ע"ש, א"כ הוא גופיה לית ליה הכ סברא דפני יהושע. והנה עיינתי בדבריו סימן כ"ח, מבואר דאפילו בע"א	19
היכי דבעי עדות, כגון לקרבן ולשבועה, בעי הגדה בב"ד, ע"ש, וא"כ היכא דאיתחזק היתירא דבעי ב' עדים לדעת	20
הפוסקים ההם, בעי הגדה בב"ד, וכיון דבעי הגדה בב"ד ואח"כ פסקו הב"ד דהיין אסור, הוי גמר דין, ובודאי אית	21
ביה דין הזמה. /יען כי ערבים עלי דברי דודי הרב הגדול מוהר"ר חיים הכהן אחי א"ז מו"ר הגאון המחבר זצ"ל,	22
ראיתי להציג פה ולהעלות על הדפוס דבר קטן אשר יצא מפיו נ"י. דברי המל"ה].	23